

4. П.С. Прибутко. Конфліктологія: навч. посіб. К: КНТ, 2010. 136 с.
5. Основи психоконсультації : навч. посіб. / упоряд. і ред. Т. Л. Надвигина. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. – 2000 с.
6. Єрмоєнко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні. URL : <http://ukrmediation.com.ua/files/content/Perspectyvyy.pdf>.
7. Кузьміна М.Н. Юридический конфликт: теория и практика разрешения. Москва. Юрлитинформ, 2008. 253 с.
8. Ясиновський І. Г. Характеристика моделей медіації в розвинутих країнах. Юридичний вісник. 2014. № 4 (33), 94-98 с.
9. Титаренко Т. М. Кризове психологічне консультації : [програма навч. курсу]. Академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. К. : Міленіум, 2009. – 64 с.

Ксенія КОСЯЧЕНКО

доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ ДЕКОНФЛІКТИЗАЦІЇ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

У наш час медіація як самостійний правовий інститут є невід'ємною складовою правової системи більшості країн нашого світу. Проте підходи до правового регулювання застосування медіації під час вирішенні правових спорів мають певні відмінності.

Таким чином, характеристику правового регулювання застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів слід починати з аналізу підходів до правового регулювання застосування медіації, що стали результатом тривалого розвитку цього правового інституту. Необхідність правового регулювання застосування медіації обумовлюється, насамперед, тим, що в процесі медіації її учасники вступають у відносини, результатом яких має стати прийняття рішення, яке здатне вплинути на правове становище сторін медіації.

Говорячи про медіаційні відносини, варто зазначити, що вони належать до суспільних відносин. Разом із тим, коли будь-яке правовідношення має розглядатися як суспільне, не будь-яке суспільне відношення буде правовідношенням, а отже, вдаючись до медіації при вирішенні приватноправових спорів, потрібно створити такі умови, за яких медіаційне відношення набудуватиме чинності правовідношення. Виключно у такий спосіб можна наразі гарантувати результативність та плідність цього способу вирішення приватноправових спорів.

Медіатор є центральною фігурою процесу медіації, до основних функцій якої належать організаційна, аналітична та контрольна [1, с. 37]. Поняття медіатора так само, як і медіації, нове для правової науки України, а особливості правового статусу медіатора є основною підставою для виділення медіації як самостійного способу альтернативного вирішення спорів.

Термін «медіатор» походить від англійського «mediator» і перекладається як «посередник».

Директиви ЄС щодо медіації: «Медіатор визначається як будь-яка третя особа, до якої звертаються сторони, аби провести медіацію ефективним, неупередженим та компетентним способом, незалежно від найменування або професії такої особи, а також незалежно від того, яким чином ця третя особа призначається для проведення медіації і незалежно від процедури проведення медіації» [2]. Отже, пропонується дуже розгалужене визначення поняття медіатора, що має забезпечити збереження національних особливостей медіації, які склалися в окремих країнах-членах ЄС.

Розглядаючи медіацію як правове явище, науковець С. Калашнікова вказує на наявність двох основних підходів до її визначення. Перший підхід, визначений як концептуальний, полягає у розкритті поняття медіації через основні цілі, завдання та

принципи вирішення спору, яке провадиться за участі третьої незалежної особи. Другим, практичним підходом розтлумачується і визначається зміст процедури проведення медіації [3, с. 14-15]. Тобто фактично йдеться про широке та вузьке визначення медіації.

У юридичній літературі пропонуються й інші визначення медіації:

- як способу вирішення сторонами спору за участі третьої незалежної особи (посередника), яка допомагає сторонам знайти взаємовигідне рішення;
- як способу узгодження спорів, за яким взаємоприйнятне для сторін вирішення конфлікту відбувається за участі посередника без звернення до суду;
- як залучення незацікавленого посередника для врегулювання спірних моментів;
- як засобу «урегулювання спору за допомогою незалежного, нейтрального посередника, який сприяє сторонам у досягненні угоди»;
- як «добровільний та конфіденційний спосіб вирішення конфліктної ситуації, де медіатор у ході структурованої процедури допомагає учасникам конфлікту вступити у прямі перемовини з метою вироблення спільного рішення щодо проблеми», тощо.

Наведені вище підходи не можна вважати однозначно правильними, так як медіація не є формою переговорів. Переговори розглядаються як «самостійний універсальний спосіб альтернативного вирішення цивільно-правових спорів, що реалізується через переговорний процес під час безпосередньої конструктивної взаємодії сторін і спрямований на досягнення взаємоприйняттого компромісного рішення» [4, с. 8].

Достатньо загальний і такий, що також містить більшість характерних ознак медіації, є підхід, запропонований науковцем О. Марковою, яка визначає медіацію як різновид процедури примирення, «в основі якої лежить врегулювання спору або конфлікту шляхом досягнення сторонами взаємовигідного, компромісного рішення, яке буде задовольняти обидві сторони, за участі третьої нейтральної особи – медіатора, який, здійснюючи загальне керівництво процедурою, допомагає сторонам досягти максимально ефективного рішення самостійно» [5, с. 209].

Вирішення правового спору має специфіку, що полягає у прийнятті судом рішення, заснованого на правових нормах. Водночас, це не завжди має за наслідок також розв'язання конфлікту, оскільки існують випадки, за яких із ухваленим рішенням згодна тільки одна сторона, яка виграла справу, або навіть не згодні обидві. Відносно розв'язання конфлікту, то першочерговим стає з'ясування питання можливості взаємних поступок, що і дозволяє виробити рішення, з яким повністю або частково погодяться обидві сторони. Цей компроміс може бути досягнутий як сторонами самостійно завдяки переговорам між ними, так і за участі третьої особи, яка допомагає сторонам налагодити спілкування та дійти взаємоприйняттого для сторін рішення [6, с. 99]. При розв'язанні конфлікту під час медіації згода досягається безпосередньо сторонами, що на власний розсуд окреслюють свої подальші відносини, оформлюючи договір про вирішення спору.

Отже, як спосіб вирішення цивільно-правових спорів медіація є специфічним видом посередництва, специфіка якого визначається метою такого посередництва (вирішення спору) та особливостями статусу посередника – медіатора. Також, доцільність та ефективність застосування медіації як альтернативи вирішенню спору судом залежить від багатьох факторів. Як доводить зарубіжний досвід, її використання є найбільш ефективним при вирішенні спорів із суб'єктивною оцінкою ситуації з боку сторін, що може бути виправлено за допомогою психологічних прийомів. До таких спорів, у першу чергу, належать такі, що мають міжособистісний характер (сімейні, сусідські, спори про порядок та розмір відшкодування шкоди, у тому числі моральної шкоди, тощо). Вибір саме медіації як найефективнішого способу вирішення спору обумовлюється особливою функцією медіатора як професіонала, який знається на методиках дієвого розв'язання спору, що надають сторонам змоги подивитися на причину та наслідки конфлікту під іншим кутом, знайти новий варіант вирішення суперечки, що влаштував би обидві сторони, а відтак, головною метою медіатора є не пошук того, хто винний, що створює перешкоду для подальшого спілкування або співробітництва, а пошук шляхів погодження.

1. Купцова О. В. Медіатор в урегулюванні юридических конфліктов: от исходных начал к функциональному анализу. Вестн. Мордов. ун-та. 2014. № 4. С. 34-41.

2. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах від 21.05.2008 http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a95

3. Калашникова С. И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции: дис. ... кандидата

юрид. наук: 12.00.15 «Гражданский процесс, арбитражный процесс». Екатеринбург. 2010. С. 258.

4. Спектор О. М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів : дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ. 2012. С. 244.

5. Маркова О. О. Щодо можливості використовувати договір у процедурі примирення сторін для врегулювання конфліктів та спорів: порівняльний аналіз із законодавством країн Європейського Союзу. Форум права. 2014. № 3. С. 207–212.

6. Николюкин С. В. Альтернативные способы урегулирования споров в системе защиты гражданских прав. Образование и право. 2012. № 9 (37). С. 93–114.

Анастасія КОТОВСЬКА

помічник адвоката

(Адвокатське об'єднання
«Квадра Право», м. Київ)

МЕДІАЦІЯ ЯК ЦИВІЛІЗОВАНА ФОРМА ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ПРИВАТНОГО ХАРАКТЕРУ

У сучасному світі, де фігура особистості відіграє важливу роль, кожен хоче вирішити спір у той спосіб, який на його думку підходить йому як найкраще. Класичне вирішення спорів у судовому порядку не завжди задовольняє інтереси сторін, до того ж такий спосіб вирішення конфлікту потребує чимало часу, фізичного та емоційного ресурсу сторін, їх грошей, а іноді і ділової репутації.

Ставши незалежною державою та перейшовши до ринкової економіки, Україна здобула широкі можливості для використання недержавних форм вирішення спорів. В українському суспільстві використовують процеси, за допомогою яких вирішуються спори без звернення до судових органів. Такі процеси називаються альтернативним врегулюванням спору, що включає в себе: переговори, арбітраж та медіацію.

Виклад основного матеріалу.

У другій половині ХХ століття в країнах Європи, розпочався процес відмови від «державного патерналізму», коли вирішення правових спорів здійснюється виключно шляхом прийняття відповідного обов'язкового для виконання рішення, і розпочався перехід до «плюралістичного підходу», що надало конфліктуючим особам право вибору способу врегулювання їх розбіжностей шляхом надання можливості використання примирних процедур [1].

Слово «медіація» в XVI столітті означало «розділити на дві рівні частини» (зміст тепер застарілий). Це слово походить латинського «mediatus» – «частки минулого» та від «mediate» – «розділяти навпіл». Пізніше слово «медіація» стало означати «бути в середині», від латинського «medius» – «середина» (від кореня medhyo – «середина»). З XVII століття «медіація» означає – «займають середнє місце або позицію». Пізніше слово «медіація» стало значити «діяти як посередник, втручатися з метою примирення» [2].

Історія медіації сягає Стародавньої Греції, де старости полісів виступали посередником у місцевих суперечках між жителями. У древньому Ізраїлі цар Соломон був посередником між двома жінками, які посварилися через законне материнство дитини, де цар Соломон втрутився і запропонував рішення, однаково вигідне обома жінкам. Через століття посередники застосували медіацію для врегулювання громадянських розбіжностей між громадянами Ізраїлю та іншими національностями. Центри громадського посередництва були створені для вирішення суперечок із Палестиною після того, як Ізраїль проголосив державність у 1948 році. Навіть закон шаріату підтримує роль посередника у конфліктах. Емпіричне правило полягає в тому, що цей посередник повинен бути об'єктивним і не зацікавленим у суперечці. Такі «медіатори» мають вирішувати суперечки, лише пропонуючи ідеї та рішення конфліктуючим сторонам. Рішення прийняти чи відхилити пропозиції посередника залишається за конкретними сторонами. Окрім царя Соломона, видатними, якщо їх так можна назвати, медіаторами були пророк Мухаммед, який примирював ворожі племена та допомагав їм знайти спільне рішення у конфлікті, та Конфуцій, який вважав, що повага один до одного важливіша за закон і пов'язані з ним конфлікти. Проте Конфуцій наполягав у тому, щоб конфліктуючі сторони добровільно погодилися на таке